

Probleme privind reglementarea răspunderii civile a notarilor publici

Problems Regarding the Regulation of the Civil Liability of Notaries Public

Drd. Vasile LUHA Jr.

Notar public – Camera Notarilor Publici Alba Iulia

Email: vasileluhajr@gmail.com

Abstract. The paper outlines a preparatory exposition for another study: we have observed the inconsistency of the composition, in the sequence of their appearance, of the regulations that fix the civil liability of the notary public and which – along with other general and imprecise norms – too often provide numerous and serious uncertainties. All these uncertainties appear in the interpretation and implementation of the civil law at the request of those interested, free subjects in the manifestation of their will and equal among themselves.

In order to avoid possible liability for possible damages caused by professional behaviour based on general or confusing rules, in a context where the very statements that include the regime of notarial liability can be interpreted differently, the author emphasizes the need to search for and produce a logical, predictable model, even a mathematical one and which – beyond the hesitant norms – should be based on the principles of civil law.

Keywords: notary public, civil liability of the notary, limited liability of the notary, uncertainty produced by the norm, civil liability of the judge, civil liability of the official

1. Reglementarea generală a răspunderii civile

1.1. Noul cod civil, deși utilizează frecvent termenul de *răspundere* nu definește răspunderea civilă. Este definită însă în chip semnificativ¹ noțiunea de obligație: „obligația este o legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ținut să pro-

¹ Cartea V, Titlul I, art. 1164 C. civil și sub denumirea marginală: conținutul raportului obligațional; adică, este chiar textul de deschidere al domeniului de reglementare, cel al răspunderii civile; practic, pare a se sugera că răspunderea este o obligație – evident – obligația celui ce acționează față de ceilalți; însă, sarcina este văzută într-o relaționare cu dreptul celui alt.

cure o prestație creditorului, iar acesta are dreptul să obțină prestația datorată”. Redactarea – prin acest text – pare să sugereze că răspunderea este o sarcină – evident – sarcina celui ce a acționat în raport de ceilalți²; sarcina este văzută de normă într-o relaționare cu dreptul celui alt de a primi o anume prestație³.

1.2. Sunt definite însă forme de răspundere, cu insistență,⁴ în legătură cu preexistența unei sarcini de conviețuire în societate: o îndatorire de a respecta un model general de comportament – ce este impus prin reguli de conduită, obiceiul locului, prin norme ori convenții – standard dinainte știut și, foarte important, recunoscut ca atare de lege.

a) întâi, cea delictuală cu dublu mecanism: o răspundere bazată pe culpă – „cel care, având discernământ, încalcă această îndatorire răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repare integral”⁵ și, separat, „în cazurile anume prevăzute de lege, o persoană este obligată să repare prejudiciul cauzat de fapta altuia, de lucrurile ori animalele aflate sub paza sa, precum și de ruina edificiului”⁶.

Reglementarea formei delictuale pornește, însă, cu enunțarea unui standard de conduită general și a cărui nesocotire indică potențialitatea răspunderii: există îndatorirea generală a fiecăruia „să respecte regulile de conduită pe care *legea* sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, *drepturilor sau intereselor legitime* ale altor persoane”⁷.

b) apoi, cea *contractuală*, în parcurs similar cu cel delictual: există prescris *un standard* general de comportament: o persoană are îndatorirea să împlinească sarcinile ce le-a contractat; *încălcarea standardului* asumat convențional⁸ – desigur, fără justificare – dă sarcini reparatorii pe seama celui ce s-a abătut de la acest standard⁹.

2 Semnificativ, în acest sens, este: Pavel Filip, „Arhitectura procesului civil din perspectiva doctrinei civile, a Codului civil și a Codului de procedură civilă”, *Universul Juridic Premium* nr. 6/2018, din 5.06.2018, în <https://lege5.ro/Gratuit/gi4dgnbvgi2a/arhitectura-procesului-civil-din-perspectiva-doctrinei-civile-a-codului-civil-si-a-codului-de-procedura-civila> (accesat în 14.02.2024).

3 De fapt avem exact enunțul pe dos al tezei Hohfeld; Wesley Newcomb Hohfeld, „Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning”, *The Yale Law Journal*, Vol. 23, No. 1 (Nov., 1913), pp. 16-59, <https://www.jstor.org/stable/785533> (accesat în 24.03.2024).

4 În chiar formularea textului.

5 Art. 1349 al. (2) Cod civil.

6 Art. 1349 al (3) Cod civil, cu precizarea suplimentară de la al. (4): „răspunderea pentru prejudiciile cauzate de produsele cu defecte se stabilește prin lege specială”.

7 Art. 1349 al. (1) Cod civil.

8 Art. 1350 Cod civil: (1) „orice persoană trebuie să își execute obligațiile pe care le-a contractat”. (2) „atunci când, fără justificare, nu își îndeplinește această îndatorire, ea este răspunzătoare de prejudiciul cauzat celorlalte părți și este obligată să repare acest prejudiciu, în condițiile legii”.

9 Nu este de interes metodologic să analizez evoluția doctrinară privind relaționare celor două forme de răspundere; pentru detalii a se vedea: M. Eliescu, *Răspunderea civilă delictuală*, Editura Academiei, București, 1972, pp. 61-62; L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, vol. III,

Am avea de-a face, de principiu, cu o răspundere reparatorie: repararea prejudiciului injust suferit de o persoană prin vătămarea drepturilor ori a intereselor legitime¹⁰; textul de reglementare urmează modelul clasic¹¹, atât prin enunțarea sarcinilor legale de comportament, cât și prin condiționările puse pentru nașterea răspunderii: reparația se justifică dacă sunt îndeplinite anumite *condiții prevăzute de lege*¹²; iar condițiile legale ce trebuie îndeplinite sunt – într-o ordine deloc întâmplătoare, în logica ce o urmează: prejudiciul, fapta ilicită și vinovăția.

2. Regimul notarial și răspunderea civilă a notarului conform legii speciale

2.1. Notarul exercită o funcție autonomă sub forma unei profesii juridice libere reglementate. Mai precis, este delegat de stat prin Ministrul Justiției să efectueze anumite activități în beneficiul persoanelor împlinind un serviciu public, serviciul notarial¹³. Totuși, notarul – deși delegat să îndeplinească serviciul – nu este un funcționar. El derulează activitatea independent și pe risc propriu. Altfel spus, nimeni, nici o autoritate nu-i poate ordona ce soluții profesionale să ofere clienților. În egală măsură, ministrul ori Uniunea Națională a Notarilor Publici din România – autoritate de control profesional – nu se poziționează în calitate de comitenți față de instrumentările profesionale ale notarilor. Sau invers, notarii nu sunt prepuși niciunei autorități administrative ori profesionale.

2.2. Prestațiile sale profesionale definitorii sunt limitate și precis indicate prin lege.

Realizarea lor îi impune să ia act că pornește de la o *premisă* specifică, că îndeplinește o *misiune* socială și instituțională esențială și că exercită o *funcțiune* de nișă dar importantă, protectivă pentru viața civilă a persoanelor cu referire specială la constituirea, modificare, translatarea ori stingerea drepturilor reale ale acestora.

Raporturile obligaționale extracontractuale, Editura Universul Juridic, București, 2020, pp. 163 - 175; L. Pop, „Tabloul general al răspunderii civile în textele noului cod civil”, Revista de drept privat nr. 1/2010, p. 153; L. Pop, „Concepția Codului civil cu privire la structura răspunderii civile: dualitate sau unitate”, Dreptul nr. 2/2012, p. 26

10 Art. 1359 C. civil: „autorul faptei ilicite *este obligat să repare prejudiciul cauzat* și când acesta este urmare a atingerii aduse unui interes al altuia, dacă interesul este legitim, serios și, prin felul în care se manifestă, creează aparența unui drept subiectiv”.

11 L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, vol. III, Raporturile obligaționale extracontractuale, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 152

12 Art. 1357 C. civil: (1) „Cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare”. (2) „Autorul prejudiciului răspunde pentru cea mai ușoară culpă”.

13 Ioana Olaru, „Notarul - delegatar al autorității publice” (accesat în 9.06.2021) <https://www.google.ro/search?q=ioana+olaru+notarul+ca+delegatar+al+autoritatii+publice&sxsrf>

Adică, întâi, și cu titlu de premisă funcțională: trebuie să dea curs voinței suverane a clienților în orice manifestare ce le descrie viața civilă și, separat, s-o integreze juridic. Adică, notarul ia act de voința autonomă a clientului și o consemnează într-un instrument juridic. De principiu, operaționalizările notarului sunt constatatoare și formal consemnatoare. De aici rezultă consecințe: instrumentul produs de notar – numai la cererea și numai pe seama clientului – are quadruplă valoare: *de solemnitate constitutivă, probatorie, de autoritate (încredere) statală și, în unele situații, executorie*.

Se poate observa și că notarul derulează în chip obligatoriu și activități care nu-i sunt specifice. Spre exemplu, în domeniul calculării și reținerii la sursă și predarea prelevărilor fiscale.

Misiunea instituțională a notarului constă în *concilierea intereselor clienților cu interesele terților*, concilierea acestor interese cu exprimările imperative ale legii și, de ce nu, cu disfuncțiile normelor pozitive¹⁴. Și, de aici, rezultă funcțiunea lui definitorie: *notarul integrează interesele exprimate* de clienți – persoane ce operează în spațiul privat – în masa largă, chiar infinită, a intereselor terților. Funcțiunea sa este *integratoare* iar procedurile ce le derulează sunt eminamente constatatoare și, implicit, consemnatoare: constată voința și, deci, interesele clienților și le consemnează instrumentar (asta, în opoziție cu alte profesii juridice care au funcțiuni deliberative și decizionale, precum judecătorul; sau, după caz, de reprezentare în fața oricui, autoritate ori particulari, ca avocatul; ori de execuție, de aplicare, de punere în operă, a politicilor publice, precum și de gospodărire a nevoilor comunităților – restrânse ori mai largi, locale sau naționale, precum funcționarii)¹⁵.

Asemenea conceptualizare dă nuanțe în interpretarea și înțelegerea comportamentului profesional al notarului, comportament după care se fac încadrările juridice ce impun apoi răspunderea lui, reparatorie ori, după caz, penalizatoare (penală)¹⁶.

2.3. Notarul produce instrumentul notarial, derulează procedurile solemne și oferă soluții clientului interpretând legea într-o zonă de deplină incertitudine.

14 Doctrina notarială este foarte bogată în acest domeniu; exemplific doar: I. Popa, *Curs de drept notarial*, Editura Universul Juridic, București, 2010; J. L. Aubert, *La responsabilite civile des notaires*, 5-eme edition, Editura Defrenois, Paris, 2008; Pierre Harmel, Robert Bourseau, *Les sources et la nature de la responsabilite civile des notaires en droit belge de 1830 - 1962*, Editura La Haye, Liege, 1964.

15 W. Volkl, C. Volkl, S. Perner, K. Volkl Posch, *Beraterhaftung. Haftung und Haftungsvermeidung bei komplexen Dienstleistungen*, Manzsche Verlags - und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2014; Érdújehelyi Menyhért, *A közjegyzőség és a hiteles helyek története Magyarországon*, Budapest, 1899.

16 A se vedea supra cap. I, secț. III – concluzii preliminare: exprimarea cuprinde o sinteză adaptată a modului de înțelegere și prezentare a regimului notarial actual din România, pornind de la reglementare și urmărind evoluția istorică a legilor de organizare, precum și tradiția legată de această instituție.

Incertitudinea legii și a jurisprudenței a impus, pentru notar, în chip firesc, agreat de societate și așteptat, un regim de răspundere protectiv pentru el: principal, notarul nu răspunde decât dacă a operat cu rea-credință¹⁷. Există însă un corectiv esențial, copleșitor pentru notar dar protectiv, de astă dată, pentru societate: „în cazul anulării sau constatării nulității contractului încheiat în formă autentică pentru o cauză de nulitate a cărei existență rezultă din însuși textul contractului, partea prejudiciată poate cere obligarea notarului public la repararea prejudiciilor suferite, în condițiile răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie”¹⁸. Deși textele indică numai condiționările răspunderii lui civile, ele au semnificație covârșitoare și pentru răspunderea lui penală deoarece normele indicate definesc limitele unei răspunderi civile delictuale – desigur, profesionale. Or, putem observa că răspunderea penală este la rândul ei o răspundere pentru comiterea unui delict (în zonă penală, delictul este o infracțiune).

Corelarea celor două tipuri de răspundere pentru comiterea de delikte – civile și penale – indică, logic, o regulă de bază, legată, principal, de natura răspunderilor: nu poți pune pe seama notarului o răspundere penală cu o condiționare mai severă ce pornește, totuși, de la aceeași premisă constitutivă a răspunderii – descrierea faptului nepermis – decât una civilă cât timp amândouă au același suport: același fapt ilicit¹⁹.

În acest cadru principal, devine esențială localizarea faptului ilicit al notarului, abaterea de la comportamentul permis, excesul în raport de standardul profesional necesar, admis.

17 Art. 73 din Legea nr. 36/1994 a notarilor publici și a activității notariale, modificată, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 444 din 18 iunie 2014 – Legea notarială, prevede: „răspunderea civilă a notarului public poate fi angajată în condițiile legii civile, pentru încălcarea obligațiilor sale profesionale, atunci când acesta a cauzat cu vinovăție sub *forma relei-credințe* un prejudiciu, stabilit prin hotărâre judecătorească definitivă”.

18 Art. 1258 Cod civil.

19 Ideea – desigur, într-o exprimare specifică – o regăsim ca premisă în reglementare: art. 28 al. (1) din Codul de procedură penală: „hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o. Instanța civilă nu este legată de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce privește existența prejudiciului ori a vinovăției autorului faptei ilicite”. Mai clar și explicativ: același fapt nepermis – deci, avem identitate de comportament inadecvat – nu poate fi analizat într-un fel în structura răspunderii civile și altfel într-o structură de răspundere penală. E adevărat că în conformitate cu art. 28 al. (1) din C. pr. penală se dă preferință modelului penal cu privire la înțelegerea existenței faptei ilicite însă – și este de subliniat ideea – prioritatea exigenței interpretării faptei în logică penală are în vedere numai existența faptei, nu și organizarea acesteia. Structura faptei – ce devine infracțiune prin interpretare penală – alcătuirea și funcționalitatea ei, sunt și vor rămâne eminamente civile. Asta, pentru că tot norma pozitivă – prin instituția chestiunii prealabile – art. 52 al. (2) C. pr. civilă – fixează regimul după care se evaluează chiar structura faptului ilicit: „chestiunea prealabilă – deci chiar structura, organizarea, funcționalitatea și, foarte important, efectele reparatorii n. n. – se judecă de către instanța penală, potrivit *regulilor și mijloacelor de probă* privitoare la materia căreia îi aparține acea chestiune – pentru noi, legea civilă” – a se vedea și infra nota nr. 21.

2.4. Legea nu stabilește ce nu este permis notarului. Îi indică doar prestațiile sale, defnitorii ori nu²⁰. Nici măcar nu detaliază cum se împlinesc aceste prestații și, dacă totuși legea face precizări pe proceduri, asemenea detalii sunt prezentate doar la nivel de principiu.

Separat, legea mai enunță pentru notar două principii, insist, principii, nu reguli: toate activitățile sale se împlinesc în conformitate cu legea²¹; și se face o precizare esențială conform căreia notarul are sarcina să deslușească situația juridică în care operează²². Când examinăm obligațiile notarului și procedurile specifice mai găsim și alte standarde: notarul trebuie să prevină litigiile și să nu producă instrumente contrare legii și bunelor moravuri²³; și este obligat să refuze motivat cererile părților ce se abat de la prevederile legii²⁴.

20 Prezint, rezumativ și numai ilustrativ, activitățile specifice pe care notarul le execută în raport de funcția încredințată. Notarul *constată*: voința exprimată a părților, că subiectul a subscris solemn (la autentificare) – art. 99 și art. 100 al. 2 din Legea notarială; constată existența unor fapte, legate ori nu de un anume moment în timp (la certificare de fapte, la fixarea datei certe, la dresarea de proteste cambiale, la primirea de amprente a sigiliilor etc.) – art. 12 al. 1 lit. d, f, h, n din Legea notarilor; constată existența unor înscrisuri ori a unor traduceri emise de cei autorizați (prin legalizarea de înscrisuri, prin certificarea de traduceri) – art. 12 al. 1 lit. i, j din Legea notarilor; după ce constată, *redactează prin consemnare și investește* cu autoritate de stat, constitutivă ori executorie: înscrisuri notariale – art. 99 al. 1 lit. d din Lege; titluri succesoriale, solduri de pasive în lichidări succesoriale, certificate de moștenitor europene, acorduri de divorț – art. 12 al. 1 lit. c, p, r, q, s din Legea notarilor; în prealabil investirii – pe baza unor proceduri dinainte știute și limitate – *verifică* și constată situații juridice sigure (niciodată nesigure ori litigioase) – art. 91 al. 1 din Lege. Separat de aceste activități defnitorii pentru funcția sa, notarul împlinește și alte *misiuni profesionale pregătitoare* sau care nu-l caracterizează în mod necesar: *sfătuiește* juridic pe clienți – art. 13 din Legea notarilor; primește în depozit, asumă sarcini fiduciare – art. 12 al. 1, lit. g, l din Lege; îndeplinește sarcini – încasări ori/și vărsăminte – în favoarea Fiscului, a guvernantei de publicitate imobiliară, furnizează date autorității naționale de statistică, oficiului de spălare a banilor etc.

21 Art. 1 din Legea notarială: „activitatea notarială asigură persoanelor fizice și juridice constatarea raporturilor juridice civile sau comerciale nelitigioase, precum și exercițiul drepturilor și ocrotirea intereselor, în conformitate cu legea”.

22 Art. 80 al. (1) din Legea notarială: „notarul public are obligația să *deslușească* raporturile juridice dintre părți cu privire la actul pe care vor să îl încheie, să verifice dacă scopul pe care îl urmăresc este în conformitate cu legea și să le dea îndrumările necesare asupra efectelor lui juridice”.

23 Art. 9 al. (1) din Legea notarială: „notarii publici și instituțiile prevăzute la art. 8 care desfășoară activitate notarială au *obligația să verifice*, în scopul prevenirii litigiilor, ca actele pe care le instrumentează să nu cuprindă *clauze contrare legii și bunelor moravuri*, să ceară și să dea lămuriri părților asupra conținutului acestor acte spre a se convinge că le-au înțeles sensul și le-au acceptat efectele”

24 Art. 9 al. (2) din Legea notarială: „în cazul în care *actul solicitat este contrar legii și bunelor moravuri*, notarul public va refuza întocmirea lui”; și art. 86 din legea notarială: „(1) În situația în care se refuză îndeplinirea actului notarial, încheierea de respingere se va da numai dacă părțile stăruie în cerere. Încheierea va cuprinde motivarea refuzului, calea de atac, instanța competentă și termenul de exercitare. (2) Îndeplinirea actului notarial poate fi respinsă și pentru următoarele motive: a) neprezentarea documentației necesare sau prezentarea incompletă a acesteia; b) neplata tarifelor, a impozitului și a onorariului stabilit; c) imposibilitatea identificării părții sau lipsa de discernământ a acesteia, dacă această stare rezultă din comportamentul părții”.

Practic, prezentarea statutului notarului și a funcției notariale abundă de generalități: totul se face conform legii și evitând încălcarea bunelor moravuri. Or, tocmai aceasta este dilema exercițiului serviciului notarial, recunoscută indirect – dar clar²⁵ – prin reglementarea răspunderii limitate a acestuia: cum operează notarul când mediul civil și fiscal este dominat de incertitudinea ce o produce – oriunde în lume, nu numai în plan național – chiar legea?²⁶

Doctrina notarială – cu precădere cea străină – conceptualizează constructiv²⁷ tocmai pentru a obține un cadru suficient de clar în vederea obținerii unor reguli conforme cu legea – covârșitor cea civilă – pentru notarul care instrumentează. Mai precis:

Notarul trebuie să *investigheze* situația juridică în care este nevoit să instrumenteze (este de discutat până la ce nivel trebuie întreprinsă această investigare; este notarul un detectiv sau investigația are limite precise? Care ar fi ele?).

Dată fiind incertitudinea și premisa funcțiunii sale de a împlini voința clientului, notarul este obligat să prezinte clientului *versiuni de lucru* potrivite, pe care partea le acceptă în deplină cunoștință de cauză după ce este *informat și sfătuit* cu bună-credință asupra formulei oportune și care trebuie fixată într-un cadru relativ legal și acceptat de părți (acest model de lucru, pune alte probleme: ce se întâmplă dacă notarul – cu resurse intelectuale, totdeauna și pentru oricine, limitate – nu poate oferi toate versiunile? Sau, dacă notarul este obligat – la cererea explicită a părții – desigur cu delimitările necesare și dovedite – să informeze clientul despre modelele neadmise de lege, în totalitate ori în parte).

Este de urmărit, deci, în ce măsură jurisprudența națională – și acum jurisprudența penală – clarifică aceste componente care descriu dilemele exercițiului profesional notarial, precum și elementele premisă ale răspunderii lui, civilă ori penală.

2.5. Reglementarea răspunderii civile a notarului – în evoluție recentă – pune în evidență trei aspecte: inițial, notarului i s-a impus o răspundere civilă *de drept comun*: răspunderea civilă delictuală pentru cea mai ușoară culpă²⁸; ulterior, s-a

25 Notarul răspunde pentru fapte ilicite – în sensul cel mai general – numai când operează cu rea-credință; și abia, pe urmă, ar urma detalierea când se pot urmări – cu titlu de vinovăție – formele de instrumentalizare în existența și funcțiunea lor diversă; altfel spus, principiul este răspunderea limitată și numai secundar excepția cu multiplele ei detalii, nuanțe, excepție ce se regăsește, deci, în mecanismele și modalitățile de producere a actelor juridice.

26 Acceptând existența incertitudinilor ce le produce, inevitabil deducem un standard: în aplicarea normelor ar trebui să parcurgă numai modele logice, predictibile, chiar matematice.

27 Cu titlu exemplificativ doar, deoarece doctrina notarială este foarte bogată în acest domeniu: I. Popa, *Curs de drept notarial*, Editura Universul Juridic, București, 2010; J. L. Aubert, *La responsabilité civile des notaires*, 5-eme edition, Editura Defrenois, Paris, 2008.

28 Inițial de la adoptare și în vechea numerotare, în art. 39 alin. 1 se prevedea: „răspunderea civilă a notarului public poate fi angajată, în condițiile legii civile, pentru încălcarea obligațiilor sale profesionale, atunci când acesta a cauzat un prejudiciu”.

pus pe seama notarului – fără precizări – prin legea *specială de organizare notarială* – o răspundere limitată, doar pentru comportament profesional exercitat cu *rea-credință*; în fine, prin noul cod civil, lege cu conținut general, s-a impus notarului o răspundere – în exprimarea legii – „în condițiile răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie”; asta, pentru vina de a produce instrumente ce conțin clauze, enunțuri, care prin concepție și prin redactare, produc nulități (nu se diferențiază între nulități relative ori absolute); altfel spus, ar exista în sarcina notarului – în chip limitat – dar în realitate, în *majoritatea covârșitoare* a situațiilor²⁹ – o răspundere delictuală civilă, *pentru cea mai ușoară vină profesională*.

Urmează, firesc, întrebările și, evident, se așteaptă răspunsurile.

3. Răspunderea limitată a notarului se poate justifica numai prin reglementare?

3.1. De ce răspundere limitată?

Răspunsul nu este la îndemână și nicidecum vădit, imediat.

Doctrina națională evită domeniul, întrebarea tranșantă. Doctrina străină, europeană, nu este interesată deoarece singura țară ce are implementat un model similar este Austria, care păstrează și operaționalizează vechiul sistem notarial imperial³⁰.

Există o puternică tentație – mai veche ori mai nouă – de a culege analogii cu statutul magistraturii: judecătorul exercită *magistratura contencioasă*, *notarul pe cea necontencioasă*³¹; sau: *actul autentic* – produsul intelectual profesional notarial – ca titlu solemn și executoriu – suportă credibil puternice *analogii cu titlul judecătoresc*³²; de aici, concluzia: și notarul trebuie să beneficieze de un

29 Asta, deoarece activitatea notarială se realizează, de principiu, prin instrumentare contractuală ori prin acte juridice unilaterale.

30 A se vedea supra, cap. I, A – istoric și tradiții europene în reglementarea notarială; sau, recent, Jean-Pierre Marguénaud, Corine Dauchez, Benjamin Dauchez, *Notarul, „magistrat extrajudiciar” cu privire la judecătorul european pentru drepturile omului*, comentariu cu privire la hotărârea Ana Ioniță împotriva României din 21 martie 2017 (req. n°30633/09), <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01878216/document> (accesat în 19.02.2024).

31 Modelul este vechi, de origine franceză și a fost validat de sistemul clasic francez. A fost exportat – cu diferențieri în întreaga Europă; pentru detalii: Érdújhelyi Menyhért, *op. cit.*, p. 207 și urm. Ideea a fost preluată și promovată și în doctrina românească: există o justiție și, ca urmare, o magistratură preventivă ce ar avea menirea să pună de acord voința liberă a părților, interesele lor mărunte cu legea, sarcină pe care judecătorul nu o poate îndeplini. „Punctul lui de plecare – al judecătorului – nu este actul de drept, ci legea. El este dator să aplice legea în caz de litigiu. Judecătorul nu armonizează faptul – precum notarul – ci aplică legea urmărind interese mai îndepărtate și mai înalte”; instanța „nu poate fi orișicând la dispozițiunea părților”, precum magistratul de „justiție preventivă” – Memoriul Uniunii Generale a Notarilor Publici din România înaintat domnului Ministru al Justiției, Notariatul Public, No. 4-5-6, Sibiu, 1943, pp. 48-51.

32 L. J. N. M. Rutgeerts, *Commentaire sur la loi du 25 ventôse an XI, organique du notariat, et sur les lois et principes du droit civil qui s’y rattachent*, F. Larcier Bruxelles, 1884, p. 58, în <http://>

model de răspundere similar, de urmare, limitat, protectiv prin impunerea unui asemenea statut.

*Doctrina franceză*³³, observând riscurile operării pe sisteme normative ce dau incertitudine, a contestat conjunctural modelul de răspundere de drept comun a notarilor, pentru cea mai ușoară culpă, fără însă să sugereze soluții.

3.2. Se justifică analogiile sugerate, de similitudine între statutul judecătorului și al notarului?

Deși formula este tentantă, examinând analitic – nu global – modul în care se formează voința juridică a notarului – voința de instrumentalizare – în raport cu cea a judecătorului, rețin că analogia nu are suport real (există doar asemănări aparente, asemănări prin efecte, nu de fundamentare)³⁴.

catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb312718838 (accesat la 19.02.2024). Practica națională a exprimat și ea întrebarea, sub dublă formulare: a) dacă un notar – la cererea expresă, interesată și conștientă – a tuturor părților poate modifica sub forma unui instrument tranzacțional conținutul unei hotărâri judecătorești? Mai precis, după realizarea unui partaj judecătoresc, coindivizării au cerut notarului să refacă partajul în raport de noua lor voință și după ce au dezavuat prin declarații notariale conținutul instrumentului judecătoresc; instanța investită cu acțiune împotriva noului partaj notarial – în care – drept temei de nulitate – s-a invocat și lipsa de competență funcțională a notarului (de a modifica un titlu judecătoresc) a răspuns tranșant: „notarul nu poate deturna în totalitate o sentință civilă rămasă definitivă” și a dispus anularea, actului notarial – *sentința civilă nr. 1778/2017 a Judecătoriei Alba Iulia*, definitivă prin neatacare, nepublicată; este cert, însă, că urmare a plângerii penale împotriva notarului, tot judecătorul a reținut că asemenea comportament profesional al notarului nu constituie un exces de exercițiu al funcției; asta, cât timp notarul a operat într-o situație de totală noutate și la cererea expresă, conștientă și interesată a celui ce a depus plângerea – ordonanța nr. 142/II/2/2. 06. 2015 a procurorului general al Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Alba Iulia; *încheierea nr. 108/5.11. 2015 a Curții de Apel Alba Iulia*, definitivă, nepublicată; b) în alt context, după un proces de partaj, coindivizării au constatat că nu pot întabula hotărârea deoarece versiunea de partaj selectată de judecător din expertiză nu a fost întocmită în raport cu exigențele tehnice cadastrale recente; pe cale de consecință, au solicitat notarului un act tranzacțional prin care – printr-o nouă expertiză adaptată să se reia reperele partajului judecătoresc; notarul – din precauție personală – observând noutatea și riscul problemei – a refuzat instrumentarea; părțile nu au atacat încheierea de respingere a operațiunii și nici nu au efectuat alte demersuri judiciare, rămânând în așteptare, cu situația lor juridică blocată, neoperațională – *decizia nr. 384/14. 09. 2012 a Tribunalului Alba*, definitivă, nepublicată

33 „Problemele legate de răspunderea notarială s-au înmulțit în proporții cu adevărat îngrijorătoare, condamnările pronunțate de instanțele civile afectează un număr mare de notari, și ele sunt, pentru generalitatea acestor funcționari publici, ca o amenințare perpetuă și constantă. Cei mai mulți sunt bine asigurați că nu vor eșua niciodată în lumina reflectoarelor. Cei mai educați și cei mai iscușiți nu își pot promite că nu vor cădea în niciun moment într-una dintre aceste mici defecte”; sau „din examinarea jurisprudenței, în special în ultimii douăzeci de ani, reiese că instanțele de judecată decid, cu o severitate tot mai mare, toate întrebările, sau puțin prin orice mijloace, împotriva notariatului și cu marea greșeală de a face acest lucru fără a ști prea multe pe ce principii trebuie să se bazeze”; sau: „de aici confuzia, arbitrarul și uitarea principiilor” – Pierre Tanazacq, *Responsabilité civile des notaires*, teză, Editura Larose & Forcel, Paris, 1900, p. 17 și urm.

34 Cu privire la ceea ce înseamnă regimul juridic al unui judecător, pe mecanisme de esență, nu pe aparențe: a se vedea supra: I, B, d; de fapt, urmez raționamentul din M. Troper, *Pour une théorie juridique de l'État*, Editura Presses Universitaires de France - PUF, Paris, 1994.

Se observă³⁵, în esență, că voința ce dă raportul juridic indică regimurile lor juridice; adică, voința judecătorului *este decizională, clarificatoare, definitivă* și exprimă *resursele interioare* ale celui ce este investit să exprime această voință – ale magistratului – ori, după caz, voința judecătorului ce a îndrumat după casare (tot magistrat); dimpotrivă, notarul *urmează numai voința liberă a clientului – nu resursa interioară proprie – și o integrează* profesional în sistemul juridic și în imensa – potențial infinită – masă a intereselor actorilor sociali.

Funcțiunea nedecizională a notarului – în opoziție cu cea decizională a judecătorului – îl îndepărtează esențial, deși nu întotdeauna, pe notar de magistrat.

Calitatea notarului de profesionist liber – cu implicațiile tehnice ale acestui model reglementat – îl îndepărtează și de statutul funcționarului³⁶.

3.3. Reglementările, așa cum au fost emise, în succesiunea lor, sunt suficiente pentru a oferi răspunsuri convingătoare?

În aparență, norma ar fi suficientă.

Totuși, între cele două texte³⁷ care descriu regimul specific al răspunderii civile a notarului, care este norma generală și care cea specială?

Dacă socotim că norma specială este cea care impune – pentru răspundere – cerința relei-credințe din partea notarului, asta ar însemna că și în caz de răspundere pentru instrumentare defectă ar trebui căutată și dovedită reaua-credință; însă, textul codului civil – de principiu, cuprinzător de normă generală – impune – în această din urmă ipoteză – ca regim de răspundere, pe cel delictual, fără diferențieri, fără specificații particularizatoare.

Am fi tentați să înțelegem textele în sens invers: reaua-credință exprimă regimul general, iar exigențele impuse instrumentării pe cel derogatoriu; numai că reglementarea ar trebui privită pe dos: ar trebui să putem accepta că norma generală este cuprinsă în legea specială și invers: norma specială este cuprinsă în textul legii generale (al codului civil).

Totuși, mai este ceva care ne-ar împiedica să acceptăm că o normă este specială numai prin prejudecata generalității legii ce ar cuprinde-o (norma specială): reglementarea din codul civil – deși, în aparență nu este particularizatoare – limitează, totuși, răspunderea de drept comun numai pentru vina de instrumentalizare în materia contractelor, nu și a actelor unilaterale. Asemenea limitare – cu

35 M. Troper, *op. cit.*, pp. 101-103.

36 A se vedea supra: I, B, f; sau această formulă afirmată și explicată, în S. Spinei, *Organizarea profesiunilor liberale*, Editura Universul Juridic, București, 2010, pp. 213-262; ori modelul invers pentru care s-a pledat în I. A. Toader, *Răspunderea juridică a notarului public în context național și european*, Editura Hamangiu, București, 2021, p. 200; sau este de observat stăruința pentru sublinierea regimului penal al statutului notarial – de funcționar asimilat – în detrimentul calității lui – a notarului – de operator independent și pe risc propriu, calitate autonomă necontestată, dar neanalizată: C. Ghigheci, *Etica profesiilor juridice*, Editura Hamangiu, București, 2017, pp. 440-452.

37 Art. 1258 din Codul civil în raport cu principiul enunțat în art. 73 din Legea nr. 36/1994.

trimitere la răspundere de drept comun pentru notar – exprimată prin Codul civil indică, totuși, că intervenția legiuitorului în regimul de răspundere civilă a notarului – intervenție făcută odată cu adoptarea codului civil – dă conținut special art. 1258 din Codul civil în raport de principiul enunțat în art. 73 din Legea nr. 36/1994³⁸.

4. Concluzie preliminară

Iată, deci, că însuși modelul de emitere a normelor de răspundere civilă, succesiunea apariției, precum și conținutul lor, pot furniza – cazuistic și doctrinar – alte întrebări și, de ce nu, chiar îndoieli. Asta, în loc să ofere un răspuns de necontestat și necontestabil.

Cum presiunea asupra statutului notarial, precum și mizele exercițiului profesional sunt în continuă creștere, o încercare de fundamentare a răspunderii civile a notarului pe tradiții și, mai ales, pe realitatea misiunii serviciului ce-l execută devine absolut necesară.

Adică, afirm nevoia enunțării unui model logic, predictibil, chiar matematic și care – dincolo de normele ezitante – să fie așezat pe principiile dreptului civil.

38 Problema s-a pus și dezbătut de jurisprudență, finalmente și cu asemenea exprimare în soluție: norma generală este cuprinsă în art. 73 din Legea nr. 36/1994, iar prevederile din art. 1258 din Codul civil sunt cu conținut special – *sentința civilă nr. 364/16.03.2015 a Judecătoriei Caransebeș, definitivă prin decizia nr. 43/2020 din 26-feb-2020 a Tribunalului Caraș-Severin* – nepublicată: i s-a imputat notarului nulitatea unui testament pe motiv că nu a respectat procedura de luare a semnăturii testatorului ce nu putea semna, procedură ce impunea citirea actului în fața testatorului în prezența a doi martori; între altele, s-a dezbătut că nulitatea – potențial temei de răspundere a notarului – privea un act unilateral, nu un contract; în rest, pentru alte instrumentalizări, s-ar aplica principiul general cuprins în art. 73 din Legea nr. 36/1994; contextual, s-a dezbătut și legea aplicabilă regimului de nulitate: se aplică norma de la data instrumentalizării, nu de la data chemării în judecată; or, în speță, instrumentalizarea contestată s-a înfăptuit înainte de punerea în aplicare a codului civil (1.10.2011) și după înlăturarea răspunderii civile de drept comun a notarului.